

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 14 grudnia 2023 r.

Poz. 10319

UCHWAŁA NR LXV/479/2023 RADY GMINY BURZENIN

z dnia 23 listopada 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Burzenin na lata 2023-2026

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 40, poz. 572, poz. 1463, poz. 1688) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r., poz. 840, z 2023 r. poz. 951, poz. 1688) Rada Gminy Burzenin uchwala, co następuje:

§ 1. 1. Przyjmuje się "Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Burzenin, na lata 2023 – 2026", po zaopiniowaniu przez Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

2. "Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Burzenin na lata 2023 – 2026" obejmuje obszar administracyjny gminy Burzenin.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Burzenin.

§ 3. Traci moc Uchwała Nr LXIII/466/2023 Rady Gminy Burzenin z dnia 21 września 2023 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Burzenin na lata 2023-2026.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Małgorzata Płóciennik

Załącznik do uchwały Nr LXV/479/2023

Rady Gminy Burzenin

z dnia 23 listopada 2023 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BURZENIN NA LATA 2023-2026

SPIS TREŚCI

1. *WSTĘP*
2. *PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BURZENIN*
3. *CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BURZENIN NA LATA 2023-2026*
4. *UWARUNKOWANIA PRAWNE OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
5. *PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ*
6. *FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW*
7. *UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I TWORZENIA WARUNKÓW DLA SPRAWOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
8. *REALIZACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY*
9. *ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY*
10. *OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY*
11. *ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
12. *INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
13. *ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
14. *ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
15. *MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BURZENIN

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Burzenin na lata 2023 - 2026 jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Jest to kolejna edycja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Burzenin, poprzedni program był uchwalony na lata 2018-2021 Uchwałą Nr XLV/316/2018 Rady Gminy z dnia 5 września 2018 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Burzenin na lata 2018-2021 (Dz. Urzęd. Woj. Łódz. z dnia 22 października 2018 r., poz. 5504).

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konieczność opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest nałożona przez art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r., poz. 840), który stwierdza, iż: Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Główne cele wykonywania programu opieki nad zabytkami i opiece nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i są nimi:

- 1) (uchylony);
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Sposób procedowania z programami opieki nad zabytkami oraz obowiązek sporządzania sprawozdań wynikają z art. 87 ust. 3-5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3 CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY BURZENIN NA LATA 2023-2026

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Burzenin na lata 2023 – 2026 uwzględnia uwarunkowania ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego i ma na celu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W dokumencie zawarto zamierzone modelowanie indywidualnego – lokalnego dziedzictwa kulturowego i eksponowanie jego zasobów, co przyczyni się do propagowania dorobku kultury materialnej i niematerialnej, zacieśniania więzi lokalnych, podtrzymywania obyczajów i podniesienia atrakcyjności rekreacyjnej Gminy Burzenin. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Burzenin na lata 2023– 2026 (zwany dalej Programem) określa kierunki działań w zakresie opieki nad zabytkami: wskazuje konieczne do wykonania zadania i sugeruje sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych działań organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych.

Istotnym celem programu jest dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Aby program mógł być w pełni realizowany, ważne jest zaangażowanie mieszkańców w opiekę nad zabytkami, za które odpowiedzialne będą władze gminy. Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Tak sprecyzowany cel główny potrzebuje silnego analitycznego współdziałania i zaangażowania jednostek i instytucji odpowiedzialnych za ochronę zabytków, propagowanie kultury, edukację oraz poprawę stanu zabytków. Pozwoli to na:

- kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa regionalnego i lokalnego i wzmocnienie więzi społeczności lokalnych,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- pozyskiwanie i wykorzystywanie dostępnych funduszy pomocowych, w tym z Unii Europejskiej.

Współdziałanie środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji Programu przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych, ostatecznie prowadząc do wzrostu rozwoju społeczno-gospodarczego. Poza tym, podjęcie systemowych działań dotyczących wszystkich wymienionych elementów składających się na dziedzictwo kulturowe przyczyni się do powstania wyniku synergii, co pozytywnie wpłynie na rezultat docelowy. Ochrona zabytków oznacza działania organów administracji publicznej mające na celu m.in. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających zachowanie zabytków, właściwe zagospodarowanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek ich wartości. Zadaniem władz samorządowych jest również uwzględnianie zadań ochronnych we wszystkich dokumentach planistycznych oraz przy kształtowaniu środowiska. Ustawa wyróżnia ochronę obiektów i obszarów zabytkowych, sprawowaną przez administrację publiczną i opiekę nad zabytkami, sędowaną na właścicieli lub posiadaczy zabytków. Zatem z mocy prawa udział w działaniach ochronnych, pracach

ratowniczych i zapobiegawczych został powierzony organom władzy państwowej wszystkich jednostek, od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego po Wójta oraz właścicieli i posiadaczy zabytków. Zakładanym rezultatem wdrażania Programu będzie polepszanie stanu obszarów i obiektów ujętych w Gminnej ewidencji zabytków przyjętej zarządzeniem Wójta Gminy Burzenin a także promocja najcenniejszych obszarów Gminy.

4. UWARUNKOWANIA PRAWNE OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483; zm.: Dz. U. z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471 oraz z 2009 r. Nr 114, poz. 946)

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa.

Art.5

„Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.”.

Art. 6 ust. 1

„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”

Art. 73

„Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury”.

Art. 82

„Obowiązkiem obywatela polskiego jest wierność Rzeczypospolitej Polskiej oraz troska o dobro wspólne”.

Art. 86

„Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działaniach administracji rządowej (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 2512; zm.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1933)

W ramach podziału kompetencji między ministrami, dokonanego w ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działaniach administracji rządowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 945, ze zm.), wiodącym organem odpowiedzialnym za zadanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r., poz. 840, poz. 951, poz. 1688)

Obowiązująca Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) **zabytek** – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będąc dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) **zabytek nieruchomy** – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) **zabytek ruchomy** – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;

- 4) **zabytek archeologiczny** – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) **instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami** – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) **prace konserwatorskie** – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) **prace restauratorskie** – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) **roboty budowlane** – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) **badania konserwatorskie** – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) **badania architektoniczne** – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) **badania archeologiczne** – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) **historyczny zespół budowlany** – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) **krajobraz kulturowy** – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) **otoczenie** – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art.6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: art. 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchomości wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 Ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego województwa.

Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: art. 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 40, poz. 572, poz. 1463, poz. 1688)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 1) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 977).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt. 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt. 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt. 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt. 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt. 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt. 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt. 2; art. 47, ust. 2, pkt. 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. Dz. U. z 2023 r. poz. 682; zm.: Dz. U. z 2022 r. poz. 2206 oraz z 2023 r. poz. 553 i poz. 967.)

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. , ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt. 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępnie od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust 3, pkt. 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów;
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii - w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 2).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których należy uzyskać pozwolenie budowlane, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Tekst jednolity. Dz. U. z 2023 r. poz. 571)

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt. 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 2556; zm.: Dz. U. z 2022 r. poz. 2687, M. P. z 2022 r. poz. 969 i poz. 1009).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity z 2023 r. poz. 1336).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt. 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt. 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1.; park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno ustanowienie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 344; zm.: Dz. U. z 2023 r. poz. 1113)

W świetle art. 6 pkt. 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 67). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę

bonifikatę (art. 68, ust. 3). Identyfikacja zapisu stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli nieruchomości gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust 4).

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jednolity Dz. U. z 2023 r. poz. 70).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt. 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 194; zm.: Dz. U. z 2019 r. poz. 2020)

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r. poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 164; zm.: Dz. U. z 2018 r. poz. 398 oraz z 2019 r. poz. 2020.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 roku Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2020 roku, poz. 1901),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 roku Nr 212, poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 25 marca 2010 r. w sprawie udzielania dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 roku Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2019 poz. 1886),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2019 poz. 1721 ze zm.),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań

archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2021 poz. 81).

Należy również podkreślić, że poza regulacjami prawnymi wymienionymi powyżej, istnieje cały szereg innych przepisów, które nie regulują wprost zasad ochrony zabytków, jednak normują według swojej właściwości zasady postępowania w przypadku obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, ujętych w ewidencjach zabytków, obiektów znajdujących się na terenie stref ochrony lub dotyczących innych problemów związanych z ochroną zabytków.

5. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

6. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć;
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat;
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką, co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców;
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro;
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat;
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro;
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2022 w całym kraju było 123 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przepisy art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

7. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I TWORZENIA WARUNKÓW DLA SPRAWOWANIA OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Cele Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Burzenin w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego są spójne z celami na szczeblu krajowym i są również kompatybilne z dotychczasowymi założeniami. Dotychczasowy krajowy program opieki nad zabytkami wyznaczał cele i kierunki działań polegających na wzmocnieniu ochrony i opieki nad materialną częścią dziedzictwa kulturowego. W swoich priorytetowych celach ma poprawę stanu zabytków, a przede wszystkim uporządkowanie działań w sferze ochrony zabytków poprzez stosowanie podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) „Po pierwsze nie szkodzić”.
- 2) Maksymalnie szanować oryginalną substancję zabytkową i wszystkie jej wartości (materialne.
- 3) i niematerialne).
- 4) Minimalizować niezbędną ingerencję (powstrzymać się od działań niekoniecznych).
- 5) Usuwać to i tylko to, co na oryginał działa niszcząco.
- 6) Zachować czytelność i odróżnialność ingerencji.
- 7) Dochowywać odwracalności metod i materiałów.
- 8) Wykonywać wszelkie prace zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższy poziomie.

Powyższe zasady dotyczą postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, restauratorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych. W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały wyznaczone następujące cele:

1. W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami

- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych;
- określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych;
- określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego;
- określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych;
- objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki;
- pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa; określenie kategorii i stopnia zagrożeń;
- ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami; · ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach; doskonalenie, rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej oraz społecznej ochrony i opieki nad zabytkami;
- udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

2. W zakresie działań o charakterze systemowym:

- powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, urbanistyczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa;
- realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe, obejmujące dobra kultury i natury;
- stworzenie warunków pełnoprawnego partnerstwa Polski w strukturach jednostek unijnych, wyspecjalizowanych w ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego;
- przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego, wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce; wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania;
- wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy światowego dziedzictwa UNESCO i pomnikami historii oraz parkami kulturowymi;

- wypracowanie systemu stałego podnoszenia jakości prac prowadzonych w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami.

3. W zakresie systemu finansowania:

- stworzenie stabilnego i przejrzystego systemu finansowania, zasilanego środkami pochodzącymi nie tylko z budżetu, ale także z odpisów podatkowych, podatków płaconych przez użytkowników obiektów zabytkowych, w tym z usług turystycznych, z kar za niszczenie i nieprawidłowe użytkowanie zabytków i z innych źródeł.

4. W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

- stworzenie systemu stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji;
- stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych;
- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa;
- wytworzenie mechanizmów wiążących naukę z praktyką; wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego; wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5. W zakresie kształcenia i edukacji:

- utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony;
- zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego;
- weryfikacja wszystkich dotychczas na drodze pozaakademickiej nabytych uprawnień poprzez stworzenie systemu akredytacji i uznawalności wykształcenia;
- kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa;
- budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków;
- upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej;
- tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6. W zakresie współpracy międzynarodowej:

- wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie;
- oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości, w szczególności „Europy – wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu - lub wielokulturowe”; troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

7. Celami Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest zrównoważenie rozwoju kultury w regionach, w tym:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury.
3. Wzrost udziału kultury w PKB.

4. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
5. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury.
6. Wzrost uczestnictwa w kulturze.
7. Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych.

8. Efektywna promocja twórczości.

1. Promocja polskiej kultury za granicą.
2. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
3. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej w systemie upowszechniania kultury.
4. Rozwój przemysłów kultury: kinematografia, media, wydawnictwa, fonografia, design.

9. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Dokument przyjęty uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. stanowi najważniejszy akt dotyczący ładu przestrzennego Polski. Założonym celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, bowiem decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględniła problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej. Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu;
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na obszarach o niższym reżimie ochronnym;
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

Koncepcja wskazuje, że wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy.

10. Cele Wojewódzkie

Na poziomie wojewódzkim opracowano następujące dokumenty o charakterze strategicznym:

- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego.
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego.
- Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim.
- Wojewódzki plan na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych
- Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim.
- Program Rozwoju Kultury w Województwie Łódzkim.

1) Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego

W dokumencie tym zapisano, że kierunek rozwoju województwa łódzkiego to region spójny terytorialnie i wizerunkowo, kreatywny i konkurencyjny w skali kraju i Europy, o najlepszej dostępności komunikacyjnej, wyróżniający się atrakcyjnością inwestycyjną i wysoką jakością życia. W Strategii wyznaczono cele, jak sama

nazwa wskazuje, strategiczne, odpowiadające im cele operacyjne oraz strategiczne kierunki działań: Aktywne społeczeństwo obywatelskie, z dobrym dostępem do usług publicznych, sprzyjające włączeniu społecznemu.

- Rozwój społeczności lokalnych, m.in. poprzez wspieranie szkoleń, programów edukacyjnych, konkursów promujących postawy prospołeczne, wspieranie działań na rzecz dobra wspólnego, w szczególności wśród młodzieży, zaangażowania lokalnych instytucji publicznych we współpracę z mieszkańcami, stymulowanie rozwoju indywidualnej i korporacyjnej filantropii, wspieranie podnoszenia kompetencji liderów społecznych i animatorów działań społecznych, itp.;
- Wzmacnianie tożsamości regionalnej: kształtowanie świadomości regionalnej i lokalnej opartej na historycznej i kulturowej różnorodności, m.in. poprzez podnoszenie poziomu wiedzy historycznej o regionie na wszystkich etapach edukacji szkolnej, organizowanie konkursów na temat wiedzy o regionie, wspieranie szkoleń animatorów kultury, promocję i wspieranie rozwoju twórczości folklorystycznej, w tym szczególnie festiwali o zasięgu krajowym i międzynarodowym, warsztatów rękodzieła ludowego, tradycyjnych produktów regionalnych, inicjowanie tworzenia parków kulturowych i „żywych skansenów”; wzmacnianie rozwoju funkcji symbolicznych, m.in. poprzez kreowanie walorów przestrzeni, zasobów, produktów i wydarzeń symbolicznych, wspieranie realizacji zintegrowanych projektów inicjowanych m.in. przez Lokalną Grupę Działania oraz inne lokalne środowiska, promocję walorów kulturowych i przyrodniczych regionu, promocję i objęcie patronatem produktów i wydarzeń kulturalnych. *Wysoki standard i dostęp do usług publicznych.*

Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji, m.in. poprzez wspieranie działań na rzecz podnoszenia bazy kultury, infrastruktury turystycznej, w tym szlaków turystycznych, wspieranie cyfryzacji zasobów i usług turystyki, kultury oraz zasobów dziedzictwa kulturowego; rozwój usług kultury, sportu, turystyki i rekreacji, m.in. poprzez wspieranie tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych, promocję istniejących produktów turystycznych, wspieranie szkoleń na rzecz podniesienia jakości świadczonych usług kultury, turystyki, rekreacji, stymulowanie działań w zakresie rozszerzenia oferty kulturalnej instytucji kultury, wspieranie wydarzeń kulturalnych o randze krajowej i międzynarodowej, wspieranie podnoszenia kompetencji kadr sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji, wspieranie sieci współpracy podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz rozwoju kultury.

Zrównoważony rozwój przestrzenny regionu z silnie powiązaniem systemem osadniczym, nowoczesną infrastrukturą i racjonalnie wykorzystywanymi zasobami środowiska przyrodniczego.

Wspieranie procesów rewitalizacji i poprawa ładu przestrzennego poprzez rewitalizację zdegradowanych obszarów mieszkaniowych i przemysłowych, w tym rewitalizacja zabytkowych układów przestrzennych oraz obiektów zabytkowych, m.in. poprzez wsparcie dla tworzenia i realizacji zintegrowanych projektów obejmujących kompleksową odnowę obszarów, organizację warsztatów i konferencji na temat możliwości rozwiązywania problemów na obszarach zdegradowanych, wspieranie prac konserwatorskich, prowadzących do odnowy obiektów i obszarów zabytkowych oraz wykorzystania obiektów zabytkowych na cele kulturalne, społeczne, edukacyjne, turystyczne, gospodarcze, wreszcie organizowanie konkursów na najlepiej prowadzone rewitalizacje i rewaloryzacje; kształtowanie krajobrazu kulturowego, w tym zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, zapobieganie procesom chaotycznej urbanizacji oraz propagowanie dobrych wzorców architektury regionalnej, m.in. poprzez stymulowanie opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, studiów historycznych i katalogów budownictwa regionalnego, formułujących zasady kształtowania ładu przestrzennego, wspieranie konkursów na najlepsze projekty urbanistyczne, dotyczące zagospodarowania przestrzeni publicznych, promocję walorów krajobrazu kulturowego, zwłaszcza mogących tworzyć symbole miejsca.

2) Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego:

Dokument ten, opracowany z perspektywą do 2030 r., został przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego, aby chronić tożsamość regionalną, budowaną poprzez pielęgnowanie i kultywowanie wartości lokalnej

kultury materialnej i niematerialnej, które są jednym z istotnych elementów dziedzictwa kulturowego, w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego ujęto m.in. wymagania ład przestrzennego, urbanistyki i architektury, wymagania ochrony środowiska przyrodniczego, ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury. Województwo łódzkie posiada ogromne walory krajobrazu kulturowego oraz przyrodniczego, jednak wraz z upływem czasu następuje ich degradacja. Aby zapobiec negatywnym oddziaływaniom i ich skutkom, ważne jest by dbać o stan tego krajobrazu, a także kształtować jego nowe wartości.

3) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim

Najważniejszym dla ochrony zabytków regionu strategicznym dokumentem wojewódzkim jest Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023, przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego z dnia 27 października 2020 r. uchwałą Nr XXI/352/20. Celem strategicznym programu jest „zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej”. Program jest czwartą edycją wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie i stanowi kontynuację ustaleń i zasad w zakresie kształtowania krajobrazu kulturowego i ochrony dziedzictwa kulturowego regionu przyjętych we wcześniejszych latach. Obowiązujący program określa strategiczne cele i zadania w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa łódzkiego, kształtując tym samym politykę rozwoju regionu.

Znaczną część dokumentu zajmuje analiza stanu zachowania szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego, w tym również zabytków niematerialnych i tożsamości kulturowej oraz zakresu ich ochrony w różnych dokumentach od rewitalizacji przez prawo miejscowe, do ustaleń programów opieki nad zabytkami. Na podstawie w/w analiz ustalono wyzwania rozwojowe w zakresie opieki nad zabytkami, które posłużyły do określenia celów, działań i zadań na lata 2020–2023.

Celami strategicznymi programu na lata 2020-2023 są:

1. Poprawa atrakcyjności krajobrazu kulturowego ukierunkowana na osiągnięcie postaci wysokiej jakości krajobrazu kulturowego poprzez działania polegające na tworzeniu uwarunkowań prawnych, programowych i finansowych dla skutecznej ochrony dziedzictwa. I poprawę stanu zachowania zabytków.

2. Stworzenie zintegrowanego systemu zarządzania dziedzictwem kulturowym w formie stworzenia kompleksowej cyfrowej bazy zasobu na poziomie regionu dostępnej w formie systemu informacji przestrzennej.

3. Budowanie tożsamości wielokulturowej regionu. Cel ma służyć kształtowaniu społecznych postaw i poczucia związku z regionem poprzez rozwój edukacji kulturowej oraz identyfikację i promocję regionalnych tradycji.

4) Program Rozwoju Turystyki w województwie łódzkim:

Jako cel nadrzędny Programu Rozwoju Turystyki postawiono wykreowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku regionu, poprzez realizację kompleksowego zespołu działań organizacyjnych, inwestycyjnych i promocyjnych. Aby wykonać postawione zadania należało określić i zanalizować występujące w tym obszarze trudności. W tym celu przeprowadzono strategiczną diagnozę, która pozwoliła na wyodrębnienie dwu węzłowych problemów rozwoju turystyki:

- brak turystycznego wizerunku województwa łódzkiego, wynikający m.in. z powszechnego zarówno wśród lokalnej społeczności, jak i turystów przekonania o niskiej atrakcyjności turystycznej regionu;
- niewystarczających produktach turystycznych województwa. Deklarowanym celem tych działań jest wsparcie projektów, mających na względzie rewitalizację oraz zabezpieczenie elementów dziedzictwa materialnego na terenie województwa łódzkiego z uwzględnieniem potrzeb ruchu turystycznego. Zachowanie tych elementów powinno być realizowane w taki sposób, aby możliwe było wprowadzanie funkcji turystycznych a wymogi konserwatorskie zostały w pełni spełnione. Dokładna inwentaryzacja obiektów zabytkowych w Łódzkiem, wraz z wyróżnieniem przeznaczonych do wykonywania funkcji turystycznych, powinna być podstawą do prowadzenia wszelkich prac konserwatorsko-budowlanych. Kluczowym zadaniem winno być określenie priorytetów inwestycyjnych, z których najważniejszym jest zajęcie się obiektami znajdującymi się w najgorszym stanie, ale mającymi stosunkowo duży potencjał w

wykorzystaniu dla turystyki oraz obiektami o kluczowym znaczeniu dla rozwoju regionalnej oferty kulturalnej.

5) Program Rozwoju Kultury w województwie łódzkim

Program został przyjęty przez Zarząd Województwa Łódzkiego 25 czerwca 2014 r. Celem tego programu jest wytyczenie kierunków polityki kulturalnej w województwie. Samorząd Województwa Łódzkiego przyjmuje na siebie rolę inicjującą i koordynującą politykę kulturalną regionu, a ponadto pełnić ma funkcję inspirującą samorządy lokalne oraz wszelkich nadawców i odbiorców komunikatów kultury do współdziałania na rzecz rozwoju regionu. Program dzieli się na dwie części: diagnostyczną (syntetycznie podsumowującą dotychczasowe diagnozy dla obszaru kultury w województwie łódzkim) oraz część strategiczną. W pierwszej części zebrano wnioski z przeprowadzanych spotkań sektorowych i opracowanych badań stanu kultury w województwie, wskazano też najważniejsze trendy rozwojowe, sporządzono analizę SWOT. W drugiej części znajduje się opis założeń programowych, celów, rekomendowanych działań i informacja o wdrażaniu Programu.

8. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Program jest spójny z dokumentami programowymi województwa łódzkiego m.in. „Wojewódzkim programem opieki nad zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020 – 2023”. Odzwierciedla on pożądaną stan województwa pod względem zachowania i właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, a jego osiągnięciu ma sprzyjać realizacja założonych celów operacyjnych, takich jak:

- atrakcyjność krajobrazu kulturowego;
- zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym;
- tożsamość wielokulturowa regionu.

Cele strategiczne polityki rozwoju województwa łódzkiego ukierunkowują zakres niezbędnych działań, w perspektywie roku 2030, pozwalających na wykorzystanie potencjałów i niwelowanie barier rozwojowych, zdiagnozowanych jako strategiczne wyzwania rozwojowe. Odnoszą się do działań realizowanych w sferze gospodarczej, społecznej, przestrzennej, uwzględniając współzależność procesów rozwojowych zachodzących w ramach tych trzech sfer.

Dodatkowo wskazano jeden cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region. Skuteczne działania podejmowane w sferze zarządczej pozytywnie oddziałują na realizację wskazanych powyżej celów strategicznych oraz pozwolą na skuteczną realizację Strategii i optymalizację procesów rozwojowych. W ramach tego celu działania będą skoncentrowane na poprawie funkcjonowania administracji publicznej oraz rozwoju współpracy na różnych poziomach zarządzania, szczególnie współpracy samorządu wojewódzkiego i samorządów lokalnych.

Istotą tego celu będzie prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, poprzez wzmocnienie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej, niwelowanie barier rozwojowych, zapobieganie peryferyzacji. Kluczowe znaczenie będzie przy tym miało poszanowanie zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polityka zrównoważonego rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców województwa łódzkiego i zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń. Osiągnięcie efektu synergii w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego będzie następowało z poszanowaniem walorów przestrzeni.

Gmina Burzenin podejmuje i prowadzi działania, mające na celu przede wszystkim zrównoważony rozwój kultury, poprawę stanu zabytków oraz promocję dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Burzenin. Cele i kierunki działań wskazane w niniejszym Programie są zgodne z celami określonymi w dokumentach strategicznych szczebla krajowego, wojewódzkiego oraz powiatowego.

1. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy Burzenin był opracowany w 2005 roku i został uzgodniony z właściwymi organami czyli: Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz szefem obrony cywilnej powiatu sieradzkiego – Starostą Sieradzkim. Na początku każdego roku, według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedniego zostaje przeprowadzona analiza Planu, celem ewentualnej aktualizacji.

Plan został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Zgodnie z przepisami Plan aktualizowany jest co roku. Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami towarzyszącymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art.18 i art.19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy:

1. uwzględnić ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia i ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych,
5. uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

W związku z powyższymi ustaleniami te powinny sprzyjać ochronie zabytków i ich otoczenia przed zbyt inwazyjną działalnością inwestycyjną oraz umożliwić uniknięcie działań, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

W obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego ujętych w rozdziale „ustalenia ogólne dla całego obszaru” zostały ustalone następujące zasady w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

- 1) ustalono ochronę dziedzictwa kulturowego i zabytków poprzez:
 - a) wyróżnienie obiektów objętych formami ochrony na mocy obowiązujących przepisów: obiektów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów ujętych w ewidencji zabytków oraz cmentarzy ujętych w ewidencji zabytków, stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji konserwatorskiej AZP, wraz z uwzględnieniem wpływu tych obiektów na sposób zagospodarowania terenów, na których są zlokalizowane lub terenów w ich sąsiedztwie;

- b) w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków, obowiązuje ich zagospodarowanie, prowadzenie badań, prac i robot oraz podejmowanie innych działań związanych z nimi, zgodnie zobowiązującymi przepisami, dotyczącymi ochrony zabytków i opieki nad nimi w związku z tym pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:
- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robot budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
 - wykonywanie robot budowlanych w otoczeniu zabytku;
 - prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
 - prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
 - prowadzenie badań archeologicznych;-przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
 - trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;-dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
 - zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
 - umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów;
 - podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku pisanego do rejestru.
- c) w odniesieniu do obiektów ujętych w ewidencji zabytków, w przypadku ich: remontu, przebudowy, rozbudowy, adaptacji, zmiany sposobu użytkowania, rozbiórek obowiązuje:-uzgodnienie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków trwałych zmian elewacji i brył budynków eksponowanych w przestrzeni publicznej;
- dla nowych obiektów obowiązuje:
 - uzyskanie wytycznych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do projektu budowlanego;
 - uzgodnienie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektu budowlanego, jeżeli wymóg uzyskania uzgodnienia zawierają ww. wytyczne;
 - przed dokonywaniem ewentualnych wyburzeń, w określonych na etapie uzgodnienia przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przypadkach, obowiązuje wykonanie dokumentacji inwentaryzacyjnej.
- d) w odniesieniu do cmentarzy ujętych w ewidencji zabytków ustala się obowiązek uzyskania:
- wytycznych konserwatorskich do planowanych zamierzeń;
 - uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem zabytków planowanych zamierzeń.

Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Burzenin:

- 1) uchwała Nr XXX/217/2017 Rady Gminy Burzenin z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Burzenin,
- 2) uchwała Nr XXV/130/2001 Rady Gminy w Burzeninie z dnia 27 kwietnia 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Burzenin dla obszaru we wsiach Waszkowskie i Burzenin – ul. Lipowa,
- 3) uchwała Nr XXIX/165/2001 Rady Gminy w Burzeninie z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Burzenin dla obszaru we wsi Strumiany,
- 4) uchwała Nr XXXIV/194/2002 Rady Gminy w Burzeninie z dnia 30 września 2002 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Burzenin dla obszarów we wsiach: Grabówka, Niechmirów, Burzenin i Prażmów.
- 5) uchwała Nr XXXVII/174/05 Rady Gminy Burzenin z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru zespołu osadniczego Burzenin – Witów – Strumiany w gminie Burzenin.

- 6) uchwała Nr XIV/77/11 Rady Gminy Burzenin z dnia 24 listopada 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru części działki Nr 333 położonej we wsi Kopanina, gmina Burzenin.
- 7) uchwała Nr XXXVIII/233/13 Rady Gminy Burzenin z dnia 18 czerwca 2013 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru zespołu osadniczego Burzenin – Witów – Strumiany w części obejmującej teren oznaczony symbolem A12ZP-KD z odcinkami przyległych ulic.
- 8) uchwała Nr XL/246/13 Rady Gminy Burzenin z dnia 11 września 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru części wsi Kopanina i Witów.
- 9) uchwała Nr XXIV/162/2016 Rady Gminy Burzenin z dnia 28 października 2016 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 150/7 położonej w obrębie geodezyjnym Strumiany, gmina Burzenin.
- 10) uchwała Nr XXXII/230/17 Rady Gminy Burzenin z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru części miejscowości Wola Będkowska w gminie Burzenin.
- 11) uchwałą Nr IX/74/2019 Rady Gminy Burzenin z dnia 18 czerwca 2019 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru zespołu osadniczego Burzenin-Witów-Strumiany.

9. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY BURZENIN

9.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY

Gmina Burzenin jest gminą wiejską położoną w zachodniej części województwa łódzkiego, w powiecie sieradzkim. Zlokalizowana jest na południe od Sieradza i na wschód od Złoczewa. Gmina graniczy:

- od północy – z gminą Sieradz (powiat sieradzki),
- od wschodu – z gminami Zapolice (powiat zduńskowolski) i Widawa (powiat łaski),
- od południa – z gminą Konopnica (powiat wieluński),
- od zachodu – z gminami Złoczew i Brzeźnio (powiat sieradzki).

Gmina Burzenin posiada dobre połączenia komunikacyjne z głównym ośrodkiem powiatowym – Sieradzem za pośrednictwem drogi wojewódzkiej Nr 480 oraz gminami sąsiednimi poprzez dobrze rozwiniętą sieć drogową, na które składają się drogi powiatowe i gminne. Odległości Burzenina od większych ośrodków miejskich przedstawiają się następująco:

- ok. 55 km od Łodzi,
- ok. 17 km od Sieradza i Zduńskiej Woli,

Powierzchnia gminy wg danych Głównego Urzędu Statystycznego wynosi 12035 ha, co stanowi 8 % powierzchni powiatu. Liczba mieszkańców na koniec 2022 r. wynosiła 5373 osób. Nowe przeznaczenie w radykalny sposób wpłynęło na przekształcenie krajobrazu gminy, formy użytkowania jej terenów i politykę przestrzenną. Przedzielenie obszaru gminy (w części środkowej) odkrywka wyrobiska Pola Bełchatów oraz koncentracja zabudowy i form użytkowania terenów związanych z kopalnią i elektrownią, zajmującymi w sumie ponad 30% powierzchni gminy, spowodowało istotne przekształcenia w gospodarowaniu przestrzenią i wyraźne rozdzielenie funkcji.

Gmina Burzenin jest gminą rolniczą o dużym potencjale ekologicznym z perspektywą rozwoju specjalistycznego rolnictwa i obsługi ludności, a także funkcji usługowych w zakresie wypoczynku rekreacyjnego. Dominującą funkcją na terenie gminy jest rolnictwo. Jest to z związane z przeważającym udziałem użytków rolnych w stosunku do powierzchni gminy. Warunki glebowe, stanowiące podstawę dla rozwoju rolnictwa z możliwościami dla intensyfikacji upraw polowych, sadownictwa i warzywnictwa powodują, iż z rolnictwa utrzymuje się ponad 50% ogólnej liczby ludności. Brak jest w gminie dużych i znaczących podmiotów gospodarczych związanych z działalnością pozarolniczą.

Z uwagi na walory przyrodnicze i krajobrazowe, istotną rolę w gminie pełni funkcja turystyczno-wypoczynkowa, związana z przecinającą obszar gminy rzeką Wartą. W latach 60-tych ubiegłego stulecia w miejscowości Strumiany powstały pierwsze ośrodki wypoczynkowe z własną bazą i zapleczem sportowo-wypoczynkowym, obecnie poddawane przekształceniom i częściowej zmianie funkcji na mieszkaniową.

9.2 RYS HISTORYCZNY GMINY BURZENIN

Historia osadnictwa na terenie gminy Burzenin sięga czasów średniowiecza. Sam Burzenin, a wcześniej Buzanin, Buženino, Buzenyn, Buženyno, czy Buzanino ma poświadczoną metrykę późno średniowieczną, a po raz pierwszy pojawia się w źródłach pisanych w 1344 r. i dotyczy zwolnienia ludności przez Kazimierza Wielkiego z opłat za mostowe i targowe. Prawdopodobne jest wszakże, iż jego lokacja miała miejsce już w połowie XIII w. Miejscowość pozostawała zawsze w rękach szlacheckich, a jej przejęcie z rąk władcy nastąpiło przypuszczalnie w początkach XIV w. i łączy się z protoplastami rodu Burzeńskich herbu Poraj.

W pierwszej połowie XIV w. zaczęła rozwijać się tu osada targowa, która dzięki staraniom Spytka Burzeńskiego, stolnika sieradzkiego, została podniesiona do rangi miasta przez króla Ludwika Węgierskiego. W 1419 roku Burzenin otrzymał zatwierdzenie praw miejskich oraz pozwolenie na jeden jarmark w roku i targi co środę. W 1587 roku odbył się tu zjazd szlachty sieradzkiej, a w roku 1651 synod braci czeskich. Zarówno Burzenin jak i okoliczne wioski do pierwszych lat XVII wieku pozostawały w rękach rodziny Burzeńskich, z których jedna gałąź osiadłszy w Pstrokoniach (gmina Zapolice), przyjęła nazwisko Pstrokońskich. Pstrokońscy utrzymali spuściznę do roku 1771, a następnie przeszła ona na Kobierzyckich.

W wieku XVII rozpoczął się powolny upadek Burzenina. Poważnym zniszczeniem uległo miasteczko w czasie tzw. Wojny Północnej. W 1711 roku w miejscowym zamku bronił się i to skutecznie Wojciech Pstrokoński, referendarz koronny. Ponieważ atakujący Szwedzi nie mogli zdobyć zamku, to w odwecie spłądrowali a następnie spalili miasto. W okresie zaborów reforma carska przeprowadzona w 1870 roku pozbawiła Burzenin praw miejskich.

W czasie pierwszej wojny światowej na terenie osady i w okolicach działała komórka Polskiej Organizacji Wojskowej. Jej działacze 11 listopada 1918 roku wzięli udział w rozbrajaniu Niemców.

W okresie drugiej wojny światowej Niemcy wysiedlili mieszkańców Burzenina i okolicznych wiosek tworząc na tym terenie poligon wojsk pancernych. Na terenie gminy działała partyzantka Armii Krajowej.

Po wojnie Burzenin uległ znacznym przemianom. Miejscowość została zelektryfikowana, wybudowano też pierwszy wodociąg. W gminie zmodernizowano i pokryto asfaltem drogi wojewódzkie i powiatowe. Oddano do użytku dwie przychodnie lekarskie i nową szkołę podstawową oraz Dom Pomocy Społecznej w Witowie. W Burzeninie powstał duży zakład włókienniczy i Spółdzielnia Kółek Rolniczych, a w Strumianach stadion i kilka zakładowych ośrodków wypoczynkowych. W 1984 roku oddano też do użytku nowy betonowy most na Warcie a w miejscowości Grabówka w 1986 roku wzniesiony został nowy kościół.

Po przemianach ustrojowych w 1989 roku duże zmiany nastąpiły również w gminie Burzenin. Nie funkcjonuje już co prawda Spółdzielnia Kółek Rolniczych i państwowa firma włókiennicza, powstały jednak mniejsze prywatne zakłady konfekcjonowania dzianin, młyn, masarnia, piekarnia i liczne sklepy. Sprywatyzowane też zostały były zakładowe ośrodki wypoczynkowe. Reaktywowany samorząd gminny wybudował oczyszczalnię ścieków w Burzeninie i nowe ujęcie wody w Grabówce oraz budynek gimnazjum z salą gimnastyczną w Burzeninie. Gmina została już prawie cała zwodociągowana i połączona siecią telefoniczną. Rozbudowywana jest sieć kanalizacyjna. Powstała nowa strażnica OSP w Woli Będkowskiej, pozostałe są rozbudowywane i modernizowane. Przy Szkole Podstawowej w Waszkowskim powstała nowa sala gimnastyczna. Rozwija się też budownictwo indywidualne szczególnie w miejscowości Strumiany.

9.3 ZABYTKI NIERUCHOME I KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY

Zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego, obejmujące zabytki wpisane do rejestru zabytków i ewidencji konserwatorskiej, miejsca koncentracji podziemnych warstw kultury, a także tradycja regionu stanowią wartości podlegające ochronie prawnej i pozwalające na wyodrębnienie obszarów o znaczących walorach środowiska kulturowego.

Środowisko kulturowe, na które składają się przekształcone przez człowieka twory przyrody oraz wytworzone wartości materialne i duchowe jest istotnym składnikiem jakości życia mieszkańców. Troska o środowisko kulturowe to nie tylko ochrona materialnych śladów naszej przeszłości, ale także ochrona tożsamości

ludzi w jej najbardziej newralgicznym aspekcie, bowiem straty w środowisku kulturowym, a szczególnie utracone dziedzictwo kulturowe, są nie do odtworzenia.

Władze gminy świadome są znaczenia elementów lokalnej kultury i podejmują kroki w kierunku jak najlepszego ich zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu (np. turystykę i rekreację, osadnictwo, leśnictwo, rolnictwo). Obiekty kultury materialnej winny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych.

Najważniejszym zabytkiem z terenu gminy jest kościół pw. św. Wojciecha i św. Stanisława w Burzeninie. Został ufundowany na miejscu poprzedniego drewnianego przez biskupa chełmińskiego Stanisława Pstrokońskiego i jego brata Macieja Pstrokońskiego, stolnika sieradzkiego. Kościół został konsekrowany w 1647 r. i był połączony w jeden system obronny wraz ze znajdującym się niedaleko dworskim zespołem obronnym. Budowla znacznie ucierpiała podczas działań wojennych w 1711 i 1812.

W 1917 r., staraniem i nakładem proboszcza ks. Józefa Szymanowskiego, kościół został rozbudowany i wyremontowany po wojennych zniszczeniach - dobudowano nawy boczne nakryte wspólnym dachem, zmieniono wygląd bryły zewnętrznej, portalu głównego (którego stary wygląd odtworzono w portalach bocznych) i kaplicy południowej - ośmiobocznej, przykrytej kopułą. Świątynia została zrujnowana w czasie okupacji hitlerowskiej, a w 1945 r. Sowietnicy zniszczyli hełm na wieży kościoła, który odbudowano ze stali w 1978 r., według projektu A. Poniatowskiego.

Kościół jest trójnawową, orientowaną bazyliką z węższym i niższym prezbiterium, zamkniętym półkolistą absydą i pięciokondygnacyjną wieżą od zachodu. Korpus nawowy zbliżony jest do kwadratu, nawa główna czteroprzęsłowa (przęsła w formie prostokątów leżących), a nawy boczne pięcioprzęsłowe (o kwadratowych przęsłach). Północna nawa boczna zakończona jest niewielką wieżyczką komunikacyjną o kolistym kształcie, a ponad wschodnim przęsłem korpusu nawowego umieszczono niewielką sygnaturkę zwieńczoną cebulastym hełmem sześciopółowym.

W dobrym stanie zachowała się również dawna kaplica w Niechmirowie położona na terenie wpisanego do rejestru zabytków parku dworskiego, ob. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i bł. Wincentego Kadłubka. Wzniesiono ją w 1729 roku w stylu neogotyckim w bezpośrednim sąsiedztwie nieistniejącego już dworu. W 1876 została przebudowana. Kolejna restauracja miała miejsce w latach 1960-1970. Jest to budynek murowany, na planie ośmioboku, z czterema niższymi ryzalitami. Wnętrze kryje kopuła z latarniami. Na uwagę zasługuje ołtarz z obrazem NMP. Oba pochodzą z XVIII stulecia.

Ciekawym przykładem lokalnej architektury rezydencjonalnej jest pałac w Witowie. Dworek usytuowany w północno-wschodniej części wsi. Na jego teren prowadzi malownicza alejka dojazdowa. Budowę dworu wiąże się z Kobierzyckimi herbu Korab, właścicielami Witowa w 1 połowie XIX w. Część rezydencjonalna składa się z dworu usytuowanego w centralnej części parku. Jest to podpiwniczona, dwukondygnacyjna budowla o rozczłonkowanej bryle, nakryta dwuspadowym dachem, i posiadająca narożnikową wieżę. Fasadę budynku poprzedza elipsa dużego trawnika i żwirowy podjazd.

Jeśli chodzi o pozostałe obiekty wpisane do rejestru zabytków, to oficyna dworska w Niechmirowie pozostaje od wielu lat w stanie trwałej ruiny, natomiast dwór w Wolnicy Niechmirowskiej jest poddawany remontom pod nadzorem konserwatorskim.

W gminnej ewidencji zabytków znajdują się również obiekty nieobjęte ochroną rejestrową. Należą do nich obiekty użyteczności publicznej, domy, zabudowania gospodarcze. Do GEZ wpisano również szereg schronów strzeleckich wybudowanych przez Niemcy z czasów II wojny światowej. Zlokalizowane są one w okolicy wsi Majaczewice.

Osobną kategorią obiektów są tereny cmentarne. Wśród nich znajdują się cmentarze w Burzeninie – przykościelny w otoczeniu kościoła pw. św. Wojciecha i św. Stanisława oraz parafialny wraz z bramą i ogrodzeniem. Stan cmentarzy jest dobry.

Do gminnej ewidencji zabytków wpisano szereg kapliczek przydrożnych, które są cennym elementem krajobrazu kulturowego wielu miejscowości w gminie. Należy rozważyć czy ewidencja kapliczek jest kompletna, stanowią one bowiem niezaprzeczalne świadectwo religijności tych ziem i jako takie mogą posiadać dodatkowe walory zabytkowe.

Strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej i zarazem wpisem do GEZ objęto historyczny układ urbanistyczny miejscowości Burzenin.

WYKAZ OBIEKTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W REJESTRZE ZABYTKÓW Z TERENU GMINY

Burzenin

- kościół par. p.w. św. Krzyża, drewn., 1642/1917, nr rej.: 805 z 28.12.1967.

Niechmirów

- oficyna dworska, XVIII/XIX, nr rej.: 291 z 28.12.1967,
- park, XVIII/XIX, nr rej.: 835 z 28.12.1967,
- dawna kaplica dworska, ob. kaplica p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bł. Wincentego Kadłubka, 1876 r., nr rej. A/61 z 19.09.2008.

Witów

- pałac, poł. XVII, nr rej.: 298 z 30.06.1978 (07.03.2001 dec. zmieniająca przedmiot ochrony).

Wolnica Niechmirowska

- relikw dworu, pocz. XIX, nr rej.: 869 z 28.12.1967

WYKAZ OBIEKTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW Z TERENU GMINY

	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES, NAZWA I NR OBRĘB, NR DZIAŁKI	DATA WPISU DO REJESTRU
1.	BURZENIN	Zespół kościoła parafialnego p.w. św. Wojciecha BM i Stanisława BM	Burzenin ul. Kościelna (bez numeru), ul. Kościelna 9a na działkach geodez.: 587, 588 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.587 i 588	1642
2.	BURZENIN	Kościół parafialny p.w. św. Wojciecha BM i Stanisława BM	Burzenin ul. Kościelna (bez numeru), na działce geodez.: 587 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.587	1642 r., rozbud. 1917 r.
3.	BURZENIN	Cmentarz przykościelny w granicach ogrodzenia z pierścieniem drzew, w obrębie ogrodzenia z bramą i ogrodzeniem w zespole kościoła parafialnego	Burzenin ul. Kościelna na działce geodez.: 587 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.587	XIII w

4.	BURZENIN	Brama i ogrodzenie w zespole kościoła parafialnego p.w. śś. Wojciecha BM i Stanisława BM	Burzenin ul. Kościelna na działce geodez.: 587 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.587	XVIII w
5.	BURZENIN	Plebania w zespole kościoła parafialnego p.w. śś. Wojciecha BM i Stanisława BM	Burzenin ul. Kościelna 9a na działce geodez.: 588 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.588	pocz. XX w
6.	BURZENIN	Budynek gospodarczy przy plebanii	Burzenin ul. Kościelna 9a na działce geodez.: 588 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.588	pocz. XX w
7.	BURZENIN	Bożnica, ob. nieużytkowany	Burzenin ul. Kościelna 2 na działce geodez.: 535 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.535	XIX/XX w
8.	BURZENIN	Cmentarz parafialny z bramą i ogrodzeniem	Burzenin ul. Sieradzka na działce geodez.: 451 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.451	XVIII XIX w
9.	BURZENIN	Ogrodzenie i brama na cmentarzu parafialnym	Burzenin ul. Sieradzka na działce geodez.: 451 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.451	XVIII XIX w
10.	BURZENIN	Historyczny układ urbanistyczny	Burzenin w granicach ulic: Dolnej, Krótkiej, Kościelnej, Pstrokońskiego, Sieradzkiej, Widawskiej, Zamłynie, Złoczowskiej	XIV w
11.	BURZENIN	Dom, ob. budynek handlowy	Burzenin ul. Rynek 1 na działce geodez.: 486/2 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.486/2	1 dek. XX w
12.	BURZENIN	Dom, ob. budynek handlowy	Burzenin ul. Rynek 3 na działce geodez.: 731/2 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.731/2	I ćw. XX w
13.	BURZENIN	Dom mieszkalny	Burzenin ul. Rynek 12 na działce geodez.: 622 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.622	Przed 1900 r.
14.	BURZENIN	Kamienica, ob. budynek mieszkalno - handlowy	Burzenin ul. Rynek 14 na działce geodez.: 619 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.619	XIX XX w

15.	BURZENIN	Dom mieszkalny	Burzenin ul. Sieradzka 12/12a na działce geodez.: 636, 637 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.636 i 637	1 dek. XX w
16.	BURZENIN	Dom, ob. budynek mieszkalno - handlowy	Burzenin ul. Złoczewska 1 na działce geodez.: 531 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.531	pocz. XX w
17.	BURZENIN	Ringstand – 2 schrony strzeleckie w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Burzenin ul. Kościelna na działce geodez.: 569 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.569	1944 r.
18.	BURZENIN	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Burzenin na działce geodez.: 281 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.281	1944 r.
19.	BURZENIN	Wapiennik, ob. nieużytkowany	Burzenin na działce geodez.: 286 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.286	I poł. XX w
20.	GRABÓWKA	Kapliczka p.w. Najświętszej Marii Panny	Grabówka nr 7 na działce geodez.: 61 obręb: GRABÓWKA identyfikator: 101405_2.0008.61	1. 40-te XX w
21.	LIGOTA	Kapliczka p.w. św. Jana	Ligota na działce geodez.: 322 obręb: LIGOTA identyfikator: 101405_2.0013.322	XIX/XX w
22.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 712 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.712	1944 r.
23.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek na polu ornym	Majaczewice na działce geodez.: 352/2 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.352/2	1944 r.
24.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 436 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.436	1944 r.
25.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. zbiornik na nieczystości	Majaczewice NR 20 na działce geodez.: 217 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.217	1944 r.
26.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek na polu ornym	Majaczewice na działce geodez.: 215 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.215	1944 r.
27.	MAJACZEWICE	Ringstand – podwójny schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 207 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.207	1944 r.

28.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 263 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.263	1944 r.
29.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 279/2 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.279/2	1944 r.
30.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 325/1 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.325/1	1944 r.
31.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 280/3 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.280/3	1944 r.
32.	MARIANÓW	Szkoła, ob. Świetlica Wiejska	Marianów nr 15 na działce geodez.: 83/1 obręb: MARIANÓW I KAMILEW identyfikator: 101405_2.0014.83/1	ok. 1920 r.
33.	NIECHMIRÓW	Kaplica dworska, ob. kaplica p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bł. Wincentego Kadłubka	Niechmirów nr 49a na działce geodez.: 22/51 obręb: NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0018.22/51	1876 r.
34.	NIECHMIRÓW	Oficyna dworska, ob. ruina	Niechmirów na działce geodez.: 22/52 obręb: NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0018.22/52	XVIII XIX w
35.	NIECHMIRÓW	Park dworski	Niechmirów na działce geodez.: 22/52 obręb: NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0018.22/52	XVIII XIX w.
36.	NIECHMIRÓW	Dwojak, ob. budynek gospodarczy w ruinie	Niechmirów na działce geodez.: 22/1 obręb: NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0018.22/11	XIX w
37.	ROKITOWIEC	Dom mieszkalny	Rokitowiec na działce geodez.: 235, 236 obręb: ROKITOWIEC identyfikator: 101405_2.0027.235, ..236	1910 r.
38.	SZCZAWNO	Kapliczka	Szczawno na działce geodez.: 306 obręb: SZCZAWNO identyfikator: 101405_2.0027.306	1 20-te XX w
39.	TYCZYN	Stanowisko archeologiczne: grodzisko stożkowate, ob. nieużytek	Tyczyn na działce geodez.: 22/1 obręb: TYCZYN KOLONIA identyfikator: 101405_2.0018.276/1	XIII XIV w.
40.	WASZKOWSKIE	Kapliczka	Waszkowskie na działce geodez.: 236/a obręb: KOL. WASZKOWSKIE identyfikator: 101405_2.0032.235, 236	1 20-te XX w

41.	WITÓW	Pałac	Witów ul. Wspólna nr 74 na działce geodez.: 237 obręb: WITÓW identyfikator: 101405_2.0033.237	poł. XIX w
42.	WITÓW	Park pałacowy	Witów na działce geodez.: 237 obręb: WITÓW identyfikator: 101405_2.0033.237	XIX w
43.	WITÓW	Stanowisko archeologiczne: grodzisko, ob. pole orne	Witów na działce geodez.: 200/8 obręb: WITÓW identyfikator: 101405_2.0033.200/8	VIII-IX w
44.	WITÓW	Stanowisko archeologiczne: grodzisko stożkowate, ob. nieużytek	Witów na działce geodez.: 200/8 obręb: WITÓW identyfikator: 101405_2.0033.290	XIII w
45.	WOLNICA NIECHMIROWSKA	Dwór, ob. ruina	Wolnica Niechmirowska nr 25 na działce geodez.: 30/4 obręb: WOLNICA NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0037.30/4	Pocz. XIX w
46.	WOLNICA NIECHMIROWSKA	Relikt parku dworskiego	Wolnica Niechmirowska na działce geodez.: 30/4 obręb: WOLNICA NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0037.30/4	XIX w
47.	WOLNICA NIECHMIROWSKA	Obora w zespole dworskim, ob. budynek gospodarczy	Wolnica Niechmirowska nr 25 na działce geodez.: 30/4 obręb: WOLNICA NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0037.30/4	XIX w

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Burzenin

9.4 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w

miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami. Na terenie gminy Burzenin osadnictwo rozwijało się już w pradziejach, o czym świadczą liczne stanowiska archeologiczne. Część z nich to stanowiska wielokulturowe, tzn. zawierają materiały z różnych epok. Najstarsze sięgają młodszej epoki kamienia – neolitu. Występują tu materiały kultury pucharów lejkowatych oraz kultury ceramiki sznurowej. Poza tym sporej ilości znalezisk brak określenia przynależności kulturowej.

Także kolejne epoki pozostawiły na obszarze gminy ślady swego osadnictwa. W epoce brązu i okresie halstackim była to głównie kultura łużycka, w okresie lateńskim – kultura pomorska, jak również kultura przeworska, mająca swą kontynuację w okresie wpływów rzymskich. Najwięcej stanowisk wiąże się jednak z osadnictwem średniowiecznym i nowożytnym.

W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 215 stanowisk, z których dwa zostały wpisane do rejestru zabytków. Są to grodziska znajdujące się w Koloni Tyczyn i Witowie.

WYKAZ STANOWISK WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

	OBOWIĄZUJĄCA NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBSZAR AZP	NR ST. NA OBSZARZE	POWÓD UJĘCIA W GEZ
1.	Antonin	72 - 46	38	WEZ
2.	Antonin / Korzeń	72-46	17	WEZ
3.	Będków	72 - 45	23	WEZ
4.	Będków	72 - 45	31	WEZ
5.	Biadaczew	73 - 45	33	WEZ
6.	Biadaczew	73- 45	34	WEZ
7.	Biadaczew / Szczawno	73 - 45	62	WEZ
8.	Biadaczew	73 - 45	61	WEZ
9.	Biadaczew	73 - 45	63	WEZ
10.	Brzeźnica	73 - 44	10	WEZ
11.	Brzeźnica	73 - 44	15	WEZ
12.	Burzenin	72 - 46	35	WEZ
13.	Burzenin - Witów	72 - 45	32	WEZ
14.	Burzenin	73 - 46	1	WEZ
15.	Burzenin	72 - 45	2	WEZ
16.	Burzenin	72 - 45	3	WEZ
17.	Burzenin	72 - 46	15	WEZ
18.	Burzenin	72 - 46	16	WEZ
19.	Burzenin	72 - 45	4	WEZ
20.	Burzenin	73 - 45	1	WEZ
21.	Burzenin	73 - 45	16	WEZ
22.	Działy	72 - 45	5	WEZ
23.	Działy	72 - 45	25	WEZ
24.	Grabówka	73 - 45	44	WEZ
25.	Grabówka	73 - 45	47	WEZ
26.	Grabówka	73 - 45	48	WEZ
27.	Grabówka	73 - 45	49	WEZ
28.	Grabówka	73 - 45	74	WEZ
29.	Grabówka	73 - 45	75	WEZ
30.	Grabówka	73 - 45	45	WEZ
31.	Grabówka	73 - 45	46	WEZ
32.	Grabówka	73 - 45	77	WEZ
33.	Grabówka	73 - 45	78	WEZ
34.	Grabówka	73 - 45	79	WEZ

	OBOWIĄZUJĄCA NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBSZAR AZP	NR ST. NA OBSZARZE	POWÓD UJĘCIA W GEZ
35.	Gronów	74 - 44	10	WEZ
36.	Gronów	74 - 44	53	WEZ
37.	Gronów	73 - 45	73	WEZ
38.	Gronów	74 - 44	52	WEZ
39.	Jarocice	73 - 45	11	WEZ
40.	Jarocice	73 - 45	13	WEZ
41.	Jarocice	73 - 45	14	WEZ
42.	Jarocice	73-45	71	WEZ
43.	Kamilew	73 - 45	30	WEZ
44.	Kamionka	74 - 45	23	WEZ
45.	Kamionka	74 - 45	24	WEZ
46.	Kamionka	74 - 45	25	WEZ
47.	Kamionka	74 - 45	67	WEZ
48.	Kamionka	74 - 45	69	WEZ
49.	Kamionka	74 - 45	85	WEZ
50.	Kamionka	74 - 45	86	WEZ
51.	Kamionka	74 - 45	87	WEZ
52.	Kamionka	74 - 45	88	WEZ
53.	Kamionka	74 - 45	89	WEZ
54.	Kamionka	74 - 45	22	WEZ
55.	Kamionka	74 - 45	56	WEZ
56.	Kamionka	74 - 45	62	WEZ
57.	Kamionka	74 - 45	63	WEZ
58.	Kolonia Niechmirów	73 - 45	54	WEZ
59.	Kolonia Niechmirów	73 - 45	55	WEZ
60.	Kolonia Niechmirów	73 - 45	56	WEZ
61.	Kolonia Niechmirów	74 - 45	57	WEZ
62.	Kolonia Niechmirów	74 - 45	60	WEZ
63.	Kopanina	72 - 45	15	WEZ
64.	Kopanina	72 - 45	16	WEZ
65.	Krępica	72 - 45	28	WEZ
66.	Ligota / Witów	72 - 46	6	WEZ
67.	Ligota	72 - 46	8	WEZ
68.	Ligota	72 - 46	9	WEZ
69.	Ligota	72 - 46	10	WEZ
70.	Ligota / Korzeń	72-46	18	WEZ
71.	Majaczewice	73 - 45	2	WEZ
72.	Majaczewice	73 - 45	3	WEZ
73.	Majaczewice	73 - 45	4	WEZ
74.	Majaczewice	73 - 45	5	WEZ
75.	Majaczewice	73 - 45	10	WEZ
76.	Majaczewice	73 - 45	15	WEZ
77.	Majaczewice	73 - 45	7	WEZ
78.	Majaczewice	73 - 45	6	WEZ
79.	Majaczewice	73 - 45	12	WEZ
80.	Majaczewice	73 - 45	28	WEZ
81.	Majaczewice	73 - 45	29	WEZ
82.	Majaczewice	73 - 45	63	WEZ
83.	Majaczewice	73 - 45	64	WEZ
84.	Majaczewice	73 - 45	65	WEZ
85.	Majaczewice	73 - 45		WEZ

	OBOWIAZUJĄCA NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBSZAR AZP	NR ST. NA OBSZARZE	POWÓD UJĘCIA W GEZ
86.	Majaczewice	73 - 45	24	WEZ
87.	Majaczewice	73 - 45	25	WEZ
88.	Majaczewice	73 - 45	26	WEZ
89.	Majaczewice	73 - 45	27	WEZ
90.	Marianów	73 - 44	37	WEZ
91.	Marianów	73 - 44	38	WEZ
92.	Niechmirów	74 - 45	21	WEZ
93.	Niechmirów	74 - 45	68	WEZ
94.	Niechmirów	74 - 45	96	WEZ
95.	Niechmirów	74 - 45	97	WEZ
96.	Niechmirów	74 - 45	98	WEZ
97.	Niechmirów	74 - 45	26	WEZ
98.	Niechmirów / Mała Wieś	74 - 45	70	WEZ
99.	Niechmirów	74 - 45	2	WEZ
100.	Niechmirów	74 - 45	3	WEZ
101.	Niechmirów	74 - 45	15	WEZ
102.	Niechmirów	74 - 45	16	WEZ
103.	Niechmirów	74 - 45	17	WEZ
104.	Niechmirów	74 - 45	18	WEZ
105.	Niechmirów	74 - 45	19	WEZ
106.	Niechmirów	74 - 45	20	WEZ
107.	Niechmirów	74 - 45	45	WEZ
108.	Niechmirów	74 - 45	46	WEZ
109.	Niechmirów	74 - 45	47	WEZ
110.	Niechmirów	74 - 45	48	WEZ
111.	Niechmirów	74 - 45	49	WEZ
112.	Niechmirów	74 - 45	50	WEZ
113.	Niechmirów	74 - 45	51	WEZ
114.	Niechmirów	74 - 45	52	WEZ
115.	Niechmirów	74 - 45	53	WEZ
116.	Niechmirów	74 - 45	54	WEZ
117.	Niechmirów	74 - 45	55	WEZ
118.	Niechmirów	74 - 45	64	WEZ
119.	Niechmirów	74 - 45	90	WEZ
120.	Niechmirów	74 - 45	91	WEZ
121.	Niechmirów	74 - 45	92	WEZ
122.	Niechmirów	74 - 45	93	WEZ
123.	Niechmirów	74 - 45	94	WEZ
124.	Niechmirów	74 - 45	95	WEZ
125.	Niechmirów	74 - 45	99	WEZ
126.	Niechmirów	74 - 45	100	WEZ
127.	Nieczuj	73 - 45	36	WEZ
128.	Nieczuj	73 - 45	37	WEZ
129.	Nieczuj	73 - 45	38	WEZ
130.	Nieczuj	73 - 45	40	WEZ
131.	Nieczuj	73 - 45	41	WEZ
132.	Nieczuj	73 - 45	42	WEZ
133.	Nieczuj	73 - 45	43	WEZ
134.	Nieczuj	73 - 45	76	WEZ
135.	Nieczuj	73 - 45	80	WEZ
136.	Nieczuj	73 - 45	81	WEZ

	OBOWIĄZUJĄCA NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBSZAR AZP	NR ST. NA OBSZARZE	POWÓD UJĘCIA W GEZ
137.	Prażmów	72 - 45	7	WEZ
138.	Prażmów	72 - 45	8	WEZ
139.	Prażmów	72 - 45	9	WEZ
140.	Prażmów	72 - 45	10	WEZ
141.	Prażmów	72 - 45	12	WEZ
142.	Prażmów	72 - 45	13	WEZ
143.	Prażmów	72 - 45	17	WEZ
144.	Prażmów	72 - 45	6	WEZ
145.	Prażmów	72 - 45	14	WEZ
146.	Prażmów	72 - 45	11	WEZ
147.	Prażmów	72 - 45	20	WEZ
148.	Prażmów	72 - 45	21	WEZ
149.	Redzeń Pierwszy	72 - 45	30	WEZ
150.	Ręszew	73 - 45	31	WEZ
151.	Rokitowiec	73 - 44	9	WEZ
152.	Rokitowiec	73 - 44	11	WEZ
153.	Rokitowiec	73 - 44	12	WEZ
154.	Rokitowiec	73 - 44	13	WEZ
155.	Rokitowiec	73 - 44	14	WEZ
156.	Sambórz	72 - 45	1	WEZ
157.	Sambórz	72 - 46	26	WEZ
158.	Sambórz	72 - 46	25	WEZ
159.	Strumiany	73 - 46	15	WEZ
160.	Strumiany	73-46	2	WEZ
161.	Strzałki	72 - 45	19	WEZ
162.	Strzałki	72 - 45	22	WEZ
163.	Szczawno	73 - 45	17	WEZ
164.	Szczawno	73 - 45	23	WEZ
165.	Szczawno	73 - 45	22	WEZ
166.	Szczawno	73 - 45	18	WEZ
167.	Szczawno	73 - 45	20	WEZ
168.	Szczawno	73 - 45	21	WEZ
169.	Świerki	72 - 45	29	WEZ
170.	Tyczyn	72 - 46	37	WEZ
171.	Tyczyn	71 - 46	40	WEZ
172.	Tyczyn	71 - 46	117	WEZ
173.	Tyczyn	71 - 46	118	WEZ
174.	Tyczyn	71 - 46	119	WEZ
175.	Tyczyn	71 - 46	120	WEZ
176.	Tyczyn	71 - 46	121	WEZ
177.	Tyczyn	71 - 46	122	WEZ
178.	Tyczyn	71 - 46	123	WEZ
179.	Tyczyn	71 - 46	124	WEZ
180.	Tyczyn	72 - 46	36	WEZ
181.	Tyczyn	72 - 46	11	WEZ
182.	Tyczyn	72 - 46	12	WEZ
183.	Tyczyn	72 - 46	13	WEZ
184.	Tyczyn	72 - 46	14	WEZ
185.	Tyczyn	71 - 46	48	WEZ
186.	Tyczyn	71 - 46	125	WEZ
187.	Tyczyn	71 - 46	126	WEZ

	OBOWIĄZUJĄCA NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBSZAR AZP	NR ST. NA OBSZARZE	POWÓD UJĘCIA W GEZ
188.	Tyczyn	71 - 46	127	WEZ
189.	Tyczyn	71 - 46	128	WEZ
190.	Waszkowskie	73 - 45	8	WEZ
191.	Waszkowskie	73 - 45	9	WEZ
192.	Waszkowskie	73 - 45	35	WEZ
193.	Waszkowskie	73 - 45	39	WEZ
194.	Waszkowskie	73 - 45	50	WEZ
195.	Waszkowskie	73 - 45	51	WEZ
196.	Waszkowskie	73 - 45	52	WEZ
197.	Waszkowskie	73 - 45	53	WEZ
198.	Waszkowskie	73 - 45	66	WEZ
199.	Waszkowskie	73 - 45	67	WEZ
200.	Waszkowskie	73 - 45	68	WEZ
201.	Waszkowskie	73 - 45	69	WEZ
202.	Waszkowskie	73 - 45	70	WEZ
203.	Waszkowskie	73 - 45	72	WEZ
204.	Waszkowskie	73 - 45	82	WEZ
205.	Witów	72 - 46	1	WEZ
206.	Witów	72 - 46	2	WEZ
207.	Witów	72 - 46	3	WEZ
208.	Witów	72 - 46	4	WEZ
209.	Witów	72 - 46	5	WEZ
210.	Witów	72 - 46	7	WEZ
211.	Wola Będkowska	72 - 45	18	WEZ
212.	Wola Majacka	73 - 45	19	WEZ
213.	Wolnica Grabowska	73 - 45	32	WEZ
214.	Wolnica Niechmirowska	74 - 45	65	WEZ
215.	Wolnica Niechmirowska	74 - 45	66	WEZ

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Burzenin

9.5 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Do najcenniejszych zabytków ruchomych z terenu gmin należy wyposażenie kościoła parafialnego w Burzeninie poprzez wpis do rejestru zabytków ruchomych nr B/315/13/1-37 oraz stolarka drzwiowa z okuciami z zabytkowego dworu w Wolnicy Niechmirowskiej objęta ochroną poprzez wpis do rejestru nr B/363/181/1.

W celu uzyskania dokładniejszych informacji na temat zabytków ruchomych należy się zwrócić do odpowiedniej delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

9.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła.

Na terenie gminy zachowana jest pamięć o miejscach kultu takich jak kapliczki przydrożne, które są pielęgnowane przez lokalną społeczność. W ramach edukacji szkolnej i przedszkolnej organizowane są różnego typu zajęcia związane z tradycjami regionalnymi, a także ze zwyczajami związanymi z rolnictwem (np. coroczne Dożynki). Działają też zespoły muzyczne i wokalne prezentujące tradycyjne utwory i pieśni ludowe.

Nadal praktykowane są również zwyczaje związane z religią. Co roku w dniu św. Wojciecha - patrona parafii w Burzeninie odbywa się odpust. Wokół kościoła kupcy ustawiają w tym dniu tradycyjne stragany. Po dzień dzisiejszy zachował się też w Burzeninie zwyczaj wystawiania w miejscowym kościele w okresie Świąt Wielkanocnych straży przy Grobie Pańskim tzw. "Turków".

Teren gminy przez szereg lat zamieszkiwali Żydzi. Gmina żydowska w Burzeninie powstała prawdopodobnie w XVIII wieku. W 1921 roku Burzenin zamieszkiwało 228 Żydów, a tuż przed wojną 180. Posiadali oni własną szkołę podstawową oraz synagogę. W 1940 roku Niemcy wywieźli Żydów do getta w Zduńskiej Woli, a synagogę i cmentarz zdewastowali. Do gminnej ewidencji zabytków wpisano pozostałości bożnicy żydowskiej.

10. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zachowania obiektów zabytkowych oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Położenie gminy sprzyjające rozwojowi turystyki i agroturystyki, • Dobra drogowa dostępność komunikacyjna (w tym poprzez bliskość drogi ekspresowej S8), • Dobrą jakość dróg kołowych, • Niewielka odległość od siedziby powiatu – Sieradza • Interesujące obiekty zabytkowe oraz krajobrazowe, a także obiekty architektury militarnej (schrony bojowe) • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie, • Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej, 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaniechania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków, • Niekontrolowane przebudowy i rozbiórki obiektów zabytkowych będących w posiadaniu osób fizycznych, • Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych, w szczególności właścicieli obiektów niewpisanych do rejestru zabytków, • Postępująca utrata walorów zabytkowych części obiektów wpisanych do GEZ, • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, • Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych poprzez lokalizację nowej

<ul style="list-style-type: none"> • Pokrycie Gminy siecią szlaków turystycznych, • Dobre warunki do uprawiania turystyki rowerowej • Obecność kapliczek i krzyży przydrożnych będących świadectwem lokalnej kultury • Korzystna lokalizacja Burzenina w centrum obszaru gminy, co wiąże się z jego dobrą dostępnością, • Obecność obszarów chronionej przyrody, • Odbywające się regularnie imprezy kulturalne, • Zachowane zwyczaje i tradycje regionalne, • Historyczna wielokulturowość terenu gminy związana z obecnością Żydów, • Obecność licznych stanowisk archeologicznych, • Często aktualizowana strona internetowa gminy, zawierająca informacje dotyczące historii oraz zabytków regionu, • Zaktualizowana baza Gminnej Ewidencji Zabytków. 	<p>zabudowy,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niewielka liczba miejsc noclegowych, • Obecność odkrywki węgla brunatnego, ograniczającej możliwości wykorzystania całego terenu gminy, • Niezbyt dobrze rozpoznawalna marka gminy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków, • Dofinansowywanie obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków z budżetu Gminy, • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków, • Rozwój turystyki jednodniowej w związku z bliskością Sieradza oraz Łodzi poprzez drogę ekspresową S8 • Szersza promocja walorów kulturowych gminy, • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków, • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne, • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby, • Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym, • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa obejmująca wspólne projekty, • Powstawanie i dalszy rozwój organizacji pozarządowych w sferze dziedzictwa kulturowego, • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalsza degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru, • Niewłaściwe działania inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych, • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remoncie obiektów zabytkowych, • Nieskuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska, • Problemy związane z koniecznością rewitalizacji kopalni węgla brunatnego • Zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia, • Brak wsparcia władz państwowych w wielu aspektach polityki samorządowej, w tym brak wsparcia finansowego w zakresie obiektów zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków, • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w zakresie innych przepisów prawa powszechnie

<ul style="list-style-type: none">• jednolitej identyfikacji wizualnej zabytków,• Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Łódzkiego.	<ul style="list-style-type: none">• obowiązującego,• Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych,• Akty wandalizmu.• Klęski żywiołowe
---	---

11. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami z terenu Gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów strategicznych, takich jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz strategia rozwoju gminy.

1. Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz uwzględnianie zapisów dotyczących zabytków w ich aktualizacjach,
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy gminy,
- bieżącą pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci takich jak cmentarz przykościelny i parafialny w Burzeninie, wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2023-2026 gmina realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Na miarę środków finansowych przewiduje się również inwentaryzację obiektów małej architektury, takich jak kapliczki przydrożne i krzyże. W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszanie zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków.

3. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu przyciągnięcia turystów na teren gminy niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- wypracowanie systemu zachęt lub dotacji oraz systemu przekazywania informacji na temat innych źródeł finansowania, umożliwiających pomoc finansową i merytoryczną w celu poprawy stanu zachowania lub wsparcia prac ratunkowych przy najbardziej zaniedbanych obiektach wpisanych do rejestru i gminnej ewidencji zabytków (takich jak np. ruina dworu w Wolnicy Niechmirowskiej czy też oficyna w Niechmirowie),
- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic informacyjnych, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS),
- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy,

- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych,
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego,
- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

1. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego ze szczególnym uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Z racji względnie dobrej dostępności komunikacyjnej i bliskości miast takich jak Łódź czy Sieradz skupić się należy w dużej mierze na propozycjach dla turystów przebywających na terenie gminy przez krótszy czas. Do najważniejszych działań w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych,
- promocja różnych form turystyki – turystyka piesza, rowerowa, konna, motoryzacyjna,
- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów,
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym,
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne gminy.

2. Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina Burzenin przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy,
- udział w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe,
- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

3. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerszego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców gminy planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego,
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego gminy, w tym tradycje związane z historycznie obecną tu kulturą żydowską,

- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalności placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.,
- organizacja cyklicznych imprez związanych z lokalną kulturą.

12. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Burzenin powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony gminy Burzenin zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. Wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków wpisanych do rejestru zabytków, jak i będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. W zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

13. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

14. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gmina również z własnej inicjatywy podjęła próbę wygospodarowania w swoim budżecie środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Kwestię finansowania określa art. 71 pkt. 2 w/w Ustawy.

Zabytki są dobre narodowym i zgodnie z tym założeniem Państwo powinno partycypować w finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami. Dlatego gmina Burzenin oprócz środków budżetowych gminy może korzystać przy wdrażaniu zadań ujętych w GPONZ ze środków pochodzących z innych źródeł. Poszczególne elementy strategii mogą być finansowane ze środków z:

1. programów dotacyjnych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (środki budżetowe);
2. dotacji wojewódzkiego konserwatora zabytków;
3. dotacji samorządowych: wojewódzkie, powiatowe i gminne;
4. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW);
5. programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (środki zewnętrzne, pozabudżetowe);

14.1. Programy dotacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Program: Edukacja Kulturalna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zadań z zakresu edukacji kulturalnej, ważnych dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe kierowane będzie do projektów, obejmujących działania edukacyjno-animacyjne, stymulujące kreatywność i aktywizujące twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne. Priorytetowo traktowane będą projekty o wysokiej wartości edukacyjnej i artystycznej, wykraczające poza podstawową działalność statutową wnioskodawców. Zadania powinny wyróżniać się oryginalną, spójną koncepcją, uwzględniającą potrzeby docelowych grup odbiorców. Ważne jest, aby działania prowadzone były w sposób umożliwiający uczestnikom rozwijanie zdolności, umiejętności i wiedzy. Istotna jest zatem forma realizacji przedsięwzięć oparta na interakcji, wykorzystująca odpowiednie metody i narzędzia edukacyjne, np. eksperymenty artystyczne, nowe technologie i media. Jednym z głównych założeń programu jest wspieranie zadań umożliwiających uczestnictwo oraz integrację przedstawicieli różnych grup społecznych i wiekowych, a także zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami.

Program: Kultura Dostępna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno-mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych.

Ważnym założeniem programu jest umożliwianie uczestnictwa oraz integracji społecznej przedstawicieli różnych grup społecznych, m.in.: dzieci i młodzieży szkolnej, osób starszych, a także wsparcie dla zadań zapewniających dostępność do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami.

Kultura Cyfrowa

Strategicznym celem programu jest digitalizacja i udostępnianie w internecie zasobów bibliotecznych, archiwalnych, zabytkowych, muzealnych oraz audiowizualnych wraz z zapewnieniem bezpiecznej i długookresowej archiwizacji zasobów cyfrowych. Celem programu jest także zwiększenie dostępności cyfrowych zasobów w internecie wraz z umożliwieniem ich ponownego wykorzystania zwłaszcza do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, a w przypadku zasobów należących do domeny publicznej –także komercyjnych. Istotnym elementem realizowanych zadań powinna być dbałość o zapewnienie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 19 lipca 2019r. o zapewnianiu dostępności

osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z2020r. poz.1062), w tym osób z niepełnosprawnościami oraz osób doświadczających czasowych lub trwałych ograniczeń funkcjonalnych.

W ramach programu możliwa jest realizacja projektów edukacyjnych dotyczących wykorzystania zasobów cyfrowych oraz wymiany dobrych praktyk w zakresie digitalizacji między instytucjami posiadającymi zbiory.

W ramach Programu będą preferowane zadania realizowane wspólnie z partnerami np. w zakresie wykorzystania istniejącej infrastruktury do digitalizacji, udostępniania czy też długoterminowego przechowywania zasobów cyfrowych, rozwoju platform do prezentacji zbiorów czy też wspólnej realizacji projektów edukacyjnych. Powyższe ma na celu m.in. na nawiązanie długofalowych relacji pomiędzy podmiotami zajmującymi się digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem zasobów cyfrowych, lepsze wykorzystanie infrastruktury digitalizacyjnej stworzonej przy wykorzystaniu środków publicznych oraz na przygotowanie atrakcyjnych dla szerokiego grona odbiorców usług cyfrowych.

Program „Ochrona Zabytków”

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowani i utrwalenia substancji zabytku, w ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekt zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony będzie na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych –wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego.

Program „Promesa dla kultury”

Jest to bardzo ważny dla gmin program operacyjny, gdyż jego celem strategicznym jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich.

14.2 Dotacje WKZ

Dotacje udzielane przez WKZ reguluje uozoz i Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16sierpnia 2017r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z2022r.poz.1388zpóźn. zm.).

Rozporządzenie wyznacza terminy i wskazuje podstawowy zakres dokumentów, jakie powinny być załączone do wniosku. U ozoz wart.77 wskazuje rodzaje prac które mogą być dofinansowane w zakresie dotacji WKZ. Regulamin udzielania dotacji przez Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uściśla zasady składania i analizy oraz rozpatrywania wniosków oraz wprowadza szczegółowe zasady udzielania dotacji wskazując np.: środki kwalifikowane, niekwalifikowane, lub ograniczenia w zakresie dofinansowywanych działań.

14.3 Dotacje organów samorządowych

Łódzkie na plus

To program budżetu obywatelskiego w ramach samorządu województwa, do którego można zgłaszać wnioski na zadania wojewódzkie o charakterze inwestycyjno –remontowym oraz zadania powiatowe o charakterze nie inwestycyjnym ale uwzględniającym zadania o charakterze

- turystycznym,
- z zakresu upowszechniania folkloru związanego z Województwem,
- upowszechniających kulturę w nawiązaniu do historii województwa i pamięci historycznej.

Łódzkie ratuje zabytki

Program samorządu Województwa Łódzkiego obsługiwany przez Urząd Marszałkowski. Celem przyznania dotacji jest poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego w województwie łódzkim i promowanie jego walorów wśród mieszkańców oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. Program dotychczas obejmował wyłącznie zabytki wpisane do rejestru zabytków mimo zapisu art.81 uozoz.

Mała architektura zabytkowa

Sejmik Województwa Łódzkiego udziela dotacji celowej z budżetu Województwa Łódzkiego na rzecz jednostek samorządu terytorialnego województwa łódzkiego na rzecz pomocy finansowej, przeznaczonej na dofinansowanie zadań własnych samorządów w zakresie prac przy obiektach małej architektury zabytkowej położonych na obszarze województwa łódzkiego. Program ukierunkowany jest na pomoc finansową na wykonanie prac wraz z zagospodarowaniem i uporządkowaniem najbliższego otoczenia obiektu małej architektury zabytkowej, jeżeli zabytek ten łącznie spełnia następujące kryteria:

- 1) jest wpisany do rejestru zabytków, wojewódzkiej ewidencji lub gminnych ewidencji zabytków z obszaru województwa łódzkiego,
- 2) znajduje się na obszarze województwa łódzkiego.

Pomoc finansowa może być udzielona w wysokości do 80% ogółu nakładów, przy czym możliwe są też ograniczenia kwotowe udzielanej dotacji.

Gmina Burzenin przyznaje dotacje zgodnie z uchwałą Nr XXXIV/261/2021 Rady Gminy Burzenin z dnia 6 września 2021 roku w sprawie przyjęcia "Regulaminu udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie Gminy Burzenin"

14.4 programy operacyjne MKIDN

Źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych;

-Program Kreatywna Europa 2021–2027– unijne granty dla sektorów kultury, kreatywnych i audiowizualnego. W kompetencje Kultura znajduje się program:

Cultural heritage in action–konkurs którego idea jest chęć dzielenia się najlepszymi praktykami w całej Europie i poza nią. Jest on skierowany do członków administracji miasta, regionu lub obszaru wiejskiego w Unii Europejskiej, dając szansę na promowanie lokalnych działań w dziedzinie dziedzictwa kulturowego.

W kompetencje międzysektorowym wspierane są projekty oparte na partnerskiej współpracy organizacji i instytucji sektorów kultury, kreatywnego i audiowizualnego. Promuje nowe formy twórczości na styku różnych sektorów m.in. poprzez wsparcie eksperymentalnych podejść i wdrażania innowacyjnych technologii i rozwiązań w tworzeniu, udostępnianiu, dystrybucji i promocji treści kultury, z uwzględnieniem ich potencjału rynkowego. W tym kompetencje na szczególną uwagę należy zwrócić na program: Creative innovation lab, który wspiera inicjatywy służące rozwojowi innowacyjnych narzędzi, modeli i rozwiązań cyfrowych, mające zastosowanie w sektorze audiowizualnym i przynajmniej jednym innym sektorze kultury i/lub kreatywnym. Działania powinny dotyczyć wspierania konkurencyjności, współpracy, obiegu, widoczności, dostępności, różnorodności i zwiększania liczby odbiorców we wszystkich sektorach.

15. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BURZENIN

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Burzenin jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie Gminy Burzenin oraz obiekty posiadające wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania Gminy Burzenin, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.